

VESİKALİ YARIM

İlker Mutlu

Bir gelmedin, bir aramadın, ne mektubun var, ne haberin... Sözün bu muydu Sabiha? Kavlimiz böyle miydi? Bu günler, bu aylar geçer elbet...

Sevmek de yetmiyormuş. Çok eskiden rastlaşacaktık...

Beni görünce gelecek. Her şeyi bırakıp gelecek. Madem beni seviyor, madem onsuz yapamam...

'68 sinemamızda melodramların ağırlıkta olduğu bir yıl. Film üretimi yine enflasyon seviyesinde. Çünkü halkın tek eğlencesi hala sinema. Televizyon milleti esir almamış henüz.

Kezbanlı, Fundalı filmler (*Kezban*, Orhan Aksoy ve *Funda*, Mehmet Dinler), *Artık Sevmeyeceğim* (Muzaffer Arslan), *Ağlayan Bir Ömür* (Nejat Saydam), *Kara Sevda* (Seyfi Havaeri) gibi gözyaşı garantileri, gişe rekorları kırmaktaydılar. *Binbaşı Tayfun* (Tolgay Ziyal), *Dev Adam* (İlhan Engin), *Maskeli Beşler* (Yılmaz Atadeniz) gibi B-sınıfı aksiyonlar da artık hayatımıza girmiştir. *Yılmaz Güney* askerliğini yaptığı için bu yıl sadece dört filmde kalıyor: *Azrail Benim* (Yücel Uçanoğlu), *Kargacı Halil* (Yavuz Yalınkılıç), *Pire Nuri* ve *Seyyit Han* (ikisi de Yılmaz Güney). Bu arada *Seyyit Han*'la ilk başyapıtını vermeyi de ihmal etmiyor.

1968 klasikler açısından da verimli bir yıl: *Seyyit Han*'ın yanı sıra *Kuyu* (Metin Erksan), *Kader Böyle İstedi* (Lütfü Akad), *Ezo Gelin* (Orhan Elmas) ve tabii ki eskimeyen melodram klasiği *Vesikalı Yarım* (Lütfü Akad).

Vesikalı Yarım, melodram sinemasının tüm öğelerini barındırmasına rağmen, bugün bile rahatlıkla seyredilebilen modern bir sevda filmi. Temelini çağdaş hikayeciliğe katkılarıyla Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olan ve çok az

eseri sinemaya uyarlanan **Sait Faik Abasıyanık**'ın *Menekşeli Vadi* isimli hikayesinden alsa da, senaristi **Safa Önal**'ın kendine özgü pek çok öğeyi serpiştirerek zenginleştirdiği öykü başta **Türkan Şoray**'ın cazibesi olmak üzere sayısız vurucu güç içerir. Ayrıca çıkışı adı geçen öyküden olmakla beraber, filmdeki akış ve diyaloglarla **Vesikalı Yarım** neredeyse tümüyle **Önal**'a özgü bir iştir.

Bir kere Yeşilçam tarihinde ilk defa bu derece bütünlüklü bir melodram yapılmaktadır; hikaye sağlamdır, ayakları yere basar, senaryo gerçekten çok iyi ve detaylıdır, oyuncu seçimi yerindedir, seçilen şarkı ve müzikler filme (nihayet) cuk diye oturmuştur ve özenli bir görüntü yönetimi vardır. **Ali Uğur** siyah beyaz, gölgeli resimlerin yanı sıra eski İstanbul'un ve genç bir **Türkan Şoray**'ın bütün güzelliklerini perdeye yansıtan, mükemmel bir çalışma sergilemiş. Film, bir konsomatrisin evli bir adama duyduğu aşkı ve onun için kendini feda etmesini işleyerek sinemamızdaki o güne değin süregelen kötü kadın algısını da yıkmış ve bu yaklaşımı sürdürecektir filmlerin önünü açmıştır.

Filme giriş, daha yazılarla birlikte, anlatıyı sarıp sarmalayacak, eserle bütünleşecek olan "Kalbimi Kıra Kıra" parçasının müziğiyle yapılıyor ve bize izleyeceğimizin bir melodram olduğunun duyurusunda da bulunuyor böylece. Bostandan aldıkları sebze ve meyveleri arkadaşlarıyla birlikte at arabasına yüklemektedir Halil (**İzzet Günay**). Klasik anlatıdaki intronun güzel bir örneğidir bu. Kahramanı doğal ortamında göstererek başlarsınız hikayeye. Her şey yolunda, alışlageldik ritminde gidiyordur. Ortak alınan zerzevat, dükkan dükkan

paylaştırılırken bir taraftan da günlük konuşmalar yapılır, akşama meyhaneye gitmekten bahsedilir. Maceranın kapılarını aralayacak mekan da devreye girmiştir.

Küçük mahalle, küçük esnaf olgusu Yeşilçam siyah beyazında her zaman doğru ve belgesel netliğinde verilmiştir zaten. Burada da Halil'in ve arkadaşlarının giden arabasının üzerinde duruşları, manav dükkanlarındaki çırakların gayretkeş koşturmaları, asfaltın yapaylığının girmediği Arnavut kaldırım sokaklar o derece sıcak ki...

Bu defa gidilmesi teklif edilen her zamanki mekanları değil, Beyoğlu'ndaki bir meyhanedir ("*Gözümüz, gönlümüz açılır biraz.*").

Metin Bükey'in akıp giden sahnelere eşlik eden müzikleri, Halil'in bu kendi ortamında, mahallesinde, dükkanında, hareketli Anadolu türkülerinden düzenlenmişlerdir ve çok güzeldirler.

Beyoğlu'na inilmiştir. Kıyafetleri olabildiğince düzgün, tıraşlar olunmuş. Halil hariç diğer arkadaşlar sürekli o ortamların gediklisiymiş gibi davranıp, hava atarlar. Nihayet girmeye karar verdikleri mekan, bir pavyondur. Muhteşem **Ayfer Feray**'i görünce burasının fitili ateşleyecek ortam olduğunu anlarız. Masada içki aktıkça ve kafalar buldukça, sözde Beyoğlular, etraftaki konsomatrisler hakkında atıp tutmaya başlarlar. ("*...jiletten, pıçaktan geçtim, üste para yedirirler de gene yaranamazlar.*") Arkadaşları bu muhabbeti uzatınca, bir parça daha mazbut roldeki Halil, fırçasını atar onlara. Adamlar, geceyi devam ettirmenin derdindedir. Halil onlara yüz vermez. Gidip, işlerine bakmalarını söyler. O da bir duble daha içip, kalkmaya niyetlidir.

Halil, hesabı istemek için tam garsona el etmiştir ki, filmin mucizesi gerçekleşir. Dumanlar içinden çıkıp gelen bir ilahedir karşımızdaki ve arkadan canhıraş devam eden müzik, pavyonun gürültüsü, bütün o gereksiz uğultu yitivermiştir sinemanın gerçeğinde. Sadece **İzzet Günay**'ı ve **Türkan Şoray**'ı duyarız: “*Bir sigara içebilir miyim? Yakar mısın?*” İşte Türkan (Sabiha) oturmuştur bile masaya. Garsonun koşturarak masaya gelmesiyle yeniden pavyonun gerçeğine döneriz ve diğer sesler de özgürlüğüne kavuşur. Az önce arkadaşlarını azarlayan Halil, büyülenmiştir, Sabiha'ya içki ısmarlar. Filmin onuncu dakikasındır. Başrol aktrisin ortaya çıkışının bu denli geciktiği bizde görülmemiştir. Ama işte Türkan'ın introsu da onuncu dakikadadır!

Az sonra çağırılan Sabiha, Halil'i öylece bırakarak, işini yapmaya gider. Saatler sonra müşterilerini savıp döndüğünde, Halil'in hala masasında oturmakta olduğunu görür. Beraber çıkmayı teklif eder ona. Halil ortamın yabancıdır ve bunu her haliyle belli eder (“*İcap ediyorsa vereyim.*”). Ama Sabiha ona engel olur ve ‘kesilmemek’ için onu dışarıda beklemesini söyler. Sabaha kadar gezerler. Sabah Sabiha'yı evine bıraktığında dahi birbirlerinin adlarını bilmemektedirler. İlk o kapı önü sahnesinde öğreneceklerdir. Ve işine gitmek için ayrılırken, **İzzet Günay**'ın gözlerindeki ıslıl ıslıl mutluluğu hissedersiniz. Ama Sabiha onu bırakmayacak ve “köprü kapanıncaya kadar” onda kalmasını teklif edecektir. İşte Halil'in Sabiha'nın apartmanına çıkan basamakları adımlayan ayaklarını ve sonra da dış kapıyı kapatışını gördüğümüzde, film maceranın ikinci ve asıl kısmına girmiştir. Halil, artık kapanın içindedir ve bunun farkında bile değildir.

Sabiha'nın evi orta halli, ama oldukça düzenli bir evdir. O odasına girip üzerini değiştirirken, Halil arkasını döner, bekler. Nihayet çıktığında karşısında başka biri vardır Halil'in. (“*Boyalarını silmişsin.*” “*Ya ne yapacaktım? Öyle mi yatacaktın?*”)... (“*Kokulu, esanslı kadın mı seversin?*” “*Süslü, esanslı kadın tanımadım.*”) İşte nihayet öykünün çıkmazları, gizli tutkular, itiraflar ortaya serilmektedir.

Pavyonda Sabiha, Müjgan'a (**Ayfer Feray**) Halil'i anlatır. (“*Hem istekli buralara, hem de ürkek, kibirli.*”) Etkilenmiştir ondan, bellidir. Halil gelir o esnada, elinde bildiği tek jestle. Sabiha'ya bir sepet dolusu meyve getirmiştir. Sabiha onunla dalga geçince sepeti tezgaha bırakır ve gitmeye yeltenir, ama garson onu oturmaya davet edince oturur bir masaya. Bir ufak söyler. Gözü arda bir başka bir masada mesleğinin inceliklerini sergilemekte olan Sabiha'ya kayar. Kızgındır, kıskanmaktadır Halil. Gecenin sonuna doğru Sabiha ona yanaşır ve özür diler.

Kadına iyice kapılmış olan ve racon cahili pozisyonundaki Halil, onunla çıkmak için kime ne para vermesi gerekiyorsa vereceğini söyler, ama bu davranış Sabiha'yı kızdırır. Yine de çıkışta onu sersefil yokuştan aşağı gelir görünce, paralı müşterisini de ekecektir. Ardından seslenir ve gidip elini tutar.

Geceki buluşmadan işine geç dönen Halil'in babasına yüzü tutmaz ve ona görünmeden kaçıverir. Gece ne konuşmuşlarsa, Halil hale vereceği mal için yüklü bir avans çeker, Sabiha da işe gitmez, kapıya onu almaya gelen adamı savar. Birliktedirler artık. (*Gitmeyeceğim dedim. Kimbilir ne zamana kadar?* *Hiçbir zaman. Hiç! Anla ha.* *Merhaba Halil.* *Merhaba Sabiha, merhaba.*) Kadehlerini tokuştururlar. Birbirlerini kabullenişlerinin nişanesidir bu çınlayış.

Arkadaşı Müjgan, onu iknaya gelmiştir. Bu sevdanın delilik olduğunu söyler. Sabiha ona da kulak asmaz. O Halil'in gömleklerini, çamaşırlarını temizler, ütüler, Halil de evin nevalesini tamamlar. (*Bu evi şimdi seviyorum.*) Halil'e bir tabaka alır Sabiha. Birlikte gittikleri bir lokantada o tabakadan sigarasını çeken Halil'e bu defa Sabiha çakmak tutacaktır.

Babasından ayrı bir yere tezgah açmak zorunda kalan Halil, bir gece Sabiha'yı tekrar pavyona isteyen iki kişinin saldırısına uğrar. Adamları döver, polis gelince de kaçar. Polis, Halil'i Sabiha'dan sorar. (*Halil mi yapmış dediler?* *İkisini de fena dövmüş. Senin yüzünden.*)

Onun tezgah açtığı yeri öğrenen babasının uzaktan ziyareti, Halil'i bir vicdan muhasebesine sokacak ama aşkı baskın gelecektir. Onun evli ve çocuklu olduğunu

öğrenen Müjgan derhal soluğu Sabiha'nın yanında alır, ama Sabiha onun sözlerine inanmaz. Ama içine de şüphe düşer. Akşam Halil eve dönünce, isteksizce de olsa onun ağzını arar. (*"Evlilik iyi bir şey olmalı, değil mi?" "Olmalı, olmalı ya."*) Halil'i delikanlı görmektedir ve evliliğini kendisinden gizlemeyeceğini düşünür. Yine de ona sık sık *"Başka bir diyeceğin yok mu?"* diye sorar. Hiçbirinde tatmin edici bir yanıt alamayınca onu terk eder. Asıl korkusu Halil'in cevap vermemesi değil, *"Evet"* demesidir. Bunu Müjgan'a da açıkça itiraf eder. Kendini de merak ettiği soruya yanıt bulmak için Halil'in babasının manavına gitmekten alıkoyamaz. Orada çocukları da, ihtiyarı da görür ve meyve almaya gelmiş bir müşteri gibi davranır. Oysa babanın her şeyden haberi vardır. (*"Halil nasıl?"*)

Halil o akşam eve döner, ama gerçekleri anlayan Sabiha evde değil, işinde, pavyondadır. Halil, alev almış gibi pavyonda bulur kendini. Sabiha onu bozum eder, kovar. Ama kendi ipini de çekmiştir o an. (*"Gelmez. Gitti. Bir daha aramaz. Sormaz beni. Siler ebediyen."*) Halil'in peşinden koşarken kendisini durduran patronunun yüzüne çarpar aldığı avansı. Eve döndüğünde Halil'i orada, pişmanlık ve acıyla karanlıkta otururken bulur ve dizlerine kapanır. Gece birlikte olurlar, ama Sabiha, içli bir veda mektubu bırakacaktır Halil'e sabah için.

Halil yine de Sabiha'yı aramaktan vazgeçmez ve onu bir meyhanede yakalar. O esnada daha önce de kavga ettiği serseri (hala yapılı, müthiş kavgacı, yıllar sonrasının **Parçala Behçet'i Behçet Naçar**) ortaya çıkıverir. Çıkan kavga esnasında Halil'in elinden bir kaza çıkar ve serseri bıçaklanır. Halil, Sabiha'yı kaptığı gibi kaçar oradan. Teslim olacaktır. Sabiha onu bekleyeceğine dair söz verir. Halil içinden çıkılmaz bir duruma sokmuştur kendini. İçeri düşer, Sabiha da inzivaya çekilir. Sabiha Halil'in ziyaretine gitmeye dayanamaz ve hazırladığı üst başı götürmesi için Müjgan'a verir. Müjgan ne elbiseleri ne de selamını götürür hapishaneye. Gerçekçidir. Bu aşkın anlamsızlığını anlayan tek kişi odur. Hapishane sürecinde Sabiha da ikna olmuştur bu işin olmayacağına ve tam da Halil'in çıkacağı gün, onun da ikna olması ve yuvasına dönmesi için, yeniden pavyona başlar.

Halil'in arkadaşları hapishane çıkışına giderler onu almak, babasına götürmek için. O kadar yıl Sabiha'dan haber alamayan Halil, düşüncelidir. Onları gönderip, kendi de Sabiha'yı bulmak için pavyona yollanır. Kinlenmiştir. Belki de sevdasını kafasından silmenin tek yolunun Sabiha'yı yok etmekten geçtiğini anlamıştır. Sabiha yine aynı numarayı yapıp, Halil'i itmek ister önce. Ama sonunda dayanamaz ve ona sarılır. Halil ise cebinde taşıdığı ve bütün kalbini, beynini, canını yüklediği

bıçağını Sabiha'ya saplar. Sabiha gelen polislere de bıçağın kendi bıçağı olduğunu söyleyerek Halil'i korur. (*“Asıl şimdi yıktı beni.”*)

Nihayet akıllanmıştır Halil. Bir gece evine döner. Kapıyı açan oğlu deli gibi sevinir, annesine seslenir. Anne, küçük kızıyla birlikte beliriverir kapının ardında hemen. Bir şey demez, yüz çevirmez. Aksine öncesinde her akşam yaptığı gibi terliklerini yönü ona doğru olacak şekilde sunarak, Halil'e yatak odalarının kapısını açar, ellerini önünde bağlayarak geriler. Halil girip, divana oturduktan sonra döşeği yüklükten alıp, yere serer, üstüne de temiz çarşaf gerer. Aç olup olmadığını bile sorar. Çocuklar kapı aralığından babalarını izlerler. (*“Başımı okşadı benim. Kalacak mı?”*)

Hastanede iyileşmiş olan Sabiha, yine Müjgan'la dertleşmektedir. (*“Seviyor. Sevmeseydi vurmazdı... Aklım başıma geldi artık. Çıkar çıkmaz onu bulacağım. Gidip, dizlerine kapanacağım.”*) Halbuki Halil kararını vermiştir. Onu görmeye gelen babasıyla annesine bostana gideceğini söyleyerek işinin başında olduğunu belirtir. İhtiyarlar mutludur. Sabiha da ise hala bir umut vardır. Onun kendisine döneceğinden adı gibi emindir. Yanıldığını anlaması için Halil'in mahallesine gitmesi yetecektir. Uzaktan manav dükkanına bakar ve Halil'in eşini karşıladığını, çocuklarını kucaklayarak içeri aldığını görür. Sabiha'yı gören sadece Halil'in babasıdır ve bakışlarıyla ona adeta yalvarır bu yuvayı yıkmaması için. Sabiha aşkını içine gömer ve Halil'in mutluluğu için yoluna gider.

Öyküsünü elimden geldiğince kısa tutarak anlatmaya çalıştığım film Bir **Lütfü Akad** işi olduğu kadar aynı zamanda da bir **Safa Önal** işidir. Halil'in Sabiha'dan hediye olarak aldığı andan itibaren hiç elinden düşürmediği sigara tabakası ve film

boyunca elinde ustalıkla gezdirdiği iri taneli tespah, her sigara yakışında dudaklarına bıraktığı ağızlık, eve getirdiği konserveleri Sabiha'ya verirken manavlıktan gelen alışkanlıkla pantolonuna silmesi gibi nice detaylar yaymıştır öyküye Önal. İmkansız bir aşk öyküsüdür anlatılan, ama onu inanılır kılan, karakterlerin gerçekçi çizilmesidir. Anadolu edebidir, bugün çoğumuza garip gelse de, yanlış yapan kocanın, evladın yüzüne vurulmaz bu, yüzü yere düşürülmez. O yüzden hapisten çıkarken babası karşılamaya gitmez, kendinin dönmesini bekler. Nihayet evine kesin dönüşünde de karısı yüz çevirmez ondan, olduğu gibi kabullenir. Eve ilk döndüğü gecenin sabahı onu görmeye gelen babasının odaya girmekte olduğunu anladığında derhal ağızlığındaki sigarayı çıkarıp, bahçeye atar Halil.

Tiyatro oyunculuğundan gelen **Günay**, 1959'da giriş yaptığı Yeşilçam'da 1968'de yaptığı iki **Akad** filmine kadar (*Kader Böyle İstedi* ve *Vesikalı Yarım*) genelde birbirine yakın, vasat rollerde görünen, fakat değişik fiziğiyle, yakışıklılığıyla tutulan bir oyuncuydu. Sinemada gerçek anlamda oyunculuk yapmaya bu filmlerle, **Akad**'la başladığını röportajlarında kendi de ifade ediyor. Gerçekten de bu iki filmde, aşağı yukarı benzer iki tiplmeyi canlandırmasına rağmen, gerçekten de sade, doğal bir oyun verir **Günay**. At arabasını ayakta maharetle kullanmasından, meyve kasalarını süratle yerleştirmesine, bitirim tavırlarına kadar tam bir mahalle manavidir. Keza **Şoray** da oyunculuğunda yeni bir aşamaya geçerek 'Sultan'lığa giden yola, **Akad** filmleriyle girdiğini söylemektedir. Gözleriyle oynamasını ona ilk öneren ve öğreten yönetmen **Akad**'dır ve bu oyun artık **Şoray**'la anılacaktır. O bir *Gözleri Ömre Bedel* kadındır.

Akad'ın anlattığına göre film yurt dışında da çok beğenilmiş ve uyarlamaları yapılmak istenmiş. Anlaşma sağlanamayınca, ismi verilmese de pek çok filmde *Vesikalı Yarım*'den alıntılar yapmaktan kaçınılmamış.

Vesikalı Yarım, melodram olmasına rağmen, insanın televizyon karşısında zaplarken takılıp kaldığı o ender Yeşilçam klasiklerinden biri.